

KURUCZ GYULA

Mire vársz?

(Regényrészlet)

Egy szeretett arc suhan elé, szája sarkában ott lóg a cigaretta, mosolyogva, halkan beszél hozzá. Árpád a sárga Caporaljával. mindenfelé széthagyott, félbe, negyedbe szívott csonkok. Az egész lakásban hamutartók tucatjai, tele csikkekkel, mellettük olcsó, színes öngyújtók. Rosario, a portugál szakácsnő és takarítónő csak ahoz az edényhez nyúlhat, amelyben tövig szívott darabok bűzlenek. Rosario apró, testes, szöszös, göndör, őszülő haja körbefogja kreol arcát. Nagyon csöndes, sok-sok mosoly ül az arcán, és sugárzik belőle a szeretetet. Családtagnak számít, a fekete, karvalyorrú, éles, okos tekintetű Marie-Helene hozta magával a házájából.

Hatalmas, széles deszkákból ácsolt, nehéz asztal fut végig az udvar felé néző ablakok mellett. Árpád minden belül tanyázik egy kemény széken, ő vele szemben, Marie-Helene a főhelyen, az asztal végén, jökora, fonott fotelben. Az asszonyhoz szinte hozzánnótt az egész felsőtestét beborító fekete, kötött kendő. Mintha fázna. Előtte is hamutartó, ő Gauloise-t szív, filtereset, hogy ne kelljen köpködnie a dohányszálakat. Elmélázik, ilyenkor meglágyul szúró, okos, fekete szeme, mintha egy nagy, sötét madár gubbaszána velük. Ő Árpáddal szemben ül, nézi azt a kedves, szeplős, hosszú arcot, a szözsárgából őszülő, füle mellett lehulló hajat, csúnya sárga fogait, hosszú, egyenes orrát és a ragyogó kék szemét, amelyből ki nem fogy a simogatás. Madárcsontú kezében füstölgő vagy kialudt cigarette, néha újra gyújt, fekve hagyja a félbeszívott másikat. Ülnek, nézik egymást, a tekintetük játékosan egybekapcsolódik, beszélgetnek. Ő falusi gyerek, képtelen volna tegezni a hetvenéves Árpádot. Eleinte bácsizta, mire öreg barátja Dani bácsnak csúfolta, s javasolta, hogy Árpádkának szólítsa.

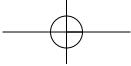
Árpád mesélte Pécsről, Baranyáról, ahol gyerek- és kamaszkorában sok nyarat töltött gazdag nagybátyjánál. Mintha azt a vidéket jobban szeretné, mint szülőhelyét, a fővárost. Oda csak a festészet, a tanulás kötötte, az első kiállítások, a sok világmegváltás a kávéházakban a többi fiatal festővel.

Magyarul beszélnek, Árpádnak ez különleges örööm. Néha Marie-Helene visszatér az éterből, elmosolyodik, valami fontos dolog jutott az eszébe. Ilyenkor szó megszakad, hang bennakad, azonnal franciara válthatnak, és alkalmazkodnak a gondolatröppenéseihez. Fel sem merül bennük, hogy mást is tehetnének.

Árpád talán százhetven centi magas, nem több ötven kilónál, még annál is kevesebb-nek tűnik. Felesége alig alacsonyabb, de hatalmas, gomolygó vagy épp szálldosó fekete hullámai óriásnak tüntetik fel. Fiatal korában nagyon szép és nagyon figyelemreméltó lehetett. Törvényszerű, hogy ilyen lágy, meleg, csendes embert vett pájának.

Árpád korai albumáiban számtalan grafikát talál, minden a nagy fonott szék, benne a sugárzó erejű, hatalmas, fekete keselyű a kendővel.

Mindketten a harmincas években kezdtek rajzolni, festeni. A nő nyilván gazdag családból jött, Árpádék is tehetősek voltak, de ő valamin összekoccanhatott a familiájával,

mert a Montmartre-on portrékból tartotta fönn magát, amíg föl nem fedezte Jean Boucher. Ott, a galériában találkozott szerelmével és Pistával is, élete nagy barátjával.

Pista épp az ellentéte volt: csúcsos kobakú, kopaszodó, bozontos szemöldökű, szén-fekete szemű, zömök, erős mackó. Tordáról származott, állatorvos volt az apja, neki az a gyermekkor volt az élete középpontja. Letagadta volna. Ám a grafikából, a szobraiból az erdélyi rengetegek bozótszövete, szarvasagancsok susogtak vissza. Pista a németek ellen harcolt az ellenállásban. Így láthatta viszont a hazáját, amelyet Trianon miatt kellett elhagynia, mert nem maradt magyar nyelvű gimnázium, ő pedig nem tudott románul. Átküldtétek a kis Magyarországra tanulni, s tíz év múlva irány Párizs. '46-ban magyar és román hadifogoly szállítmányt vezetett gyermekkora vidékére. Később, amikor sorra nyerte az európai díjakat, a fivérét kínözni kezdték a román hatóságok. Amikor sorozatosan nem kapta meg a neki küldött életmentő gyógyszereket, Pista beletörődött, hogy nyilvánosan nem lehet magyar. Francia lett.

Ritkán látott két embert, aki negyven év után olyan csúnyán beszél franciaul. Minden szavukon átkiabált a magyar hangzás. S bár néha már nem lelték rá sok magyar szóra, örökre ez maradt az anyanyelvük. Talán emiatt ragaszkodtak annyira egymáshoz. „Nekem Pista nem a barátom, mondta Árpád, nekem a testvérem.” Pistának is francia feleséget adott a sors. Így aztán hiába vágyakoztak, ha együtt voltak négyesben, nem beszélhettek magyarul. Kettesben ritkán találkozhattak. Talán a nők voltak féltékenyek a titkos nyelvre.

Ül az asztalánál, néz ki a semmibe, most nem vidítja a kedves hegyn, a fák zöldje, a sugárzó napfény. A hajló kor lefelé vezető lépcsőjén visszarepül két öreg barátja simogató melegéhez.

Árpád az ő különleges, nagy barátja.

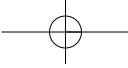
A Rue de Dragonban sétált. Egy galéria előtt megtorpant: Vernissage d'Arpad Szemes. Épp aznap délután, néhány óra múlva. Elbóklászott a Saint Germain des Prés gótikus templomához, mászkált a boulevard-on, nézezte az embereket. Mindet félisentezneknek érezte, mert francia voltak. La Grande Nation. 1970-ben egy kommunizmusba szorult magyarnak maga a mennybemenetel. Mindent csodának érzett. Azt is, hogy kedélyes, marxista professzora kirúgta a tanszékről, de nem gáncsolta el az épp általa elindított ösztöndíját.

Gyülekezett a közönség. A falhoz húzódott, szemlélte a csendes, susogó, a távolba repítő, lágy guache-okat, akvarelleket. Horizontálisan futottak az ezerféle, tompa, pasz-tellkék álmok, mintha a végtelen suhanna el rajtuk. Néha rézsút strukturált zöldek és barnák.

Elmondták a megnyitó szöveget, keveset értett belőle. Megkérdezte a galeristától: melyik a művész, s az Árpádra mutatott. Odaoldalazott, s amikor épp senki nem beszélt hozzá, megkérdezte „Parlez vous hongrois?” „Igen. Miért? Te magyar vagy?” Ettől kezdve mindig tegezte.

A hét végén már Árpádénál vacsorázott. Aztán minden héten kétszer ott ebédelt. Elkezdődtek a Marie-Helene monológjaitól szét-szétdúlt, véget nem érő, kedves beszélgetések.

A kétemeletes ház mögött kicsi kert. Ha ebéd után Árpádék lepihentek, Marie-Helene megengedte neki, hogy hátra menjen hatalmas, világos műtermébe. Órákat töltött

ott, óvatosan rakkentette a képeket, leült, cigizett, nézte a hihetetlenül erős tehetség három dimenzióban vibráló, olykor őt is magába nyelő labirintusait, örvényeit. Óriásira bomlott ki a sokféle szálból szőtt város, könyvtár, barlang.

Felriadt, amikor Rosario vagy Árpád átjött érte: kész a kávé. Vieira nemsokára elfoglalta a műtermet, ők meg átkocogtak Árpád egy utcányira levő, lakásból kialakított atelierjébe. Többé senki sem akadályozta a vég nélküli, boldog, játékos, sok kacagással tarkított csevegést.

Árpád nemcsak a visszalopott magyar nyelv miatt szerette őt, hanem azért is, mert fiatal volt, mert mesélhetett neki kedvére magyarul, akár nem létező fiának. Számtalan szor végignézte Árpád rengeteg akvarelljét, pasztelljét, quache-át, beszélgették róla.

Igen, kétségtelenül a nő volt az elsöprő erejű tehetség – s a sokkal ismertebb művész. Persze uralkodói természetével mindenképpen kierőszakolta volna az elismerést.

Ám Árpád, a nagyszerű kismester olyan színeket, sejtelmeket, sugallatokat, hangulatokat alkotott a maga halk zenéjű csendjében, amire kevesen képesek.

Megdöbbent, amikor öreg barátja kirakott elé négy színes litográfáfát, s megkérdezte: melyiket választja. Nem értette. „Melyiket választod magadnak?”

Óvatosan nyúlt a legszebbért, ránézett Árpádra: „Komolyan?” „Nem, viccből lesz a tied, ha úgy jobb.” Sóhajtozott az örömtől, s a képe sokat elárulhatott, mert Árpád boldogan kacagott.

Nagyon szerette az édesapját, s míg élt, Árpádot nagybácsinak érezte. Amikor apa meghalt, Árpádot fogadta apjának. Soha nem mondta neki. Nem volt rá szükség. Árpád is kési gyermekének tarthatta.

Vége lett a három hónapos ösztöndíjnak. Szorították egymást Árpáddal. Menni kellett.

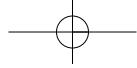
A határőr kirakta a bőröndjét, vizslatta, hogy nem bőrből van-e a finom tapintású, negyvenfrankos, műanyag dzseki. A három litográfáfát félretolta.

Szerkesztőkben dolgozott, kérdezgette művészettörténész ismerőseit, hallottak-e Árpádról. Néhányan kapiskálták, ám da Silva nevére mind fölkapták a fejüket.

Következtek a szűk esztendők. Háromévente utazhatott volna Nyugatra, de nem volt rá pénze. Árpád biztosan meghívta volna, de eszébe sem jutott kérni. Aztán születtek a tanulmányok, cikkek, lassan cseperedett föl a neve. Ám a franciakat nem érdekelte Magyarország. Benne ragadtak a trianoni elutasításban. Végül német konferenciákra hívták meg. Másodsorral francia vízumot kért, s alig evett, hogy a megspórolt pénzből eljusson Párizsba. A Quartier Latinben olcsó volt a szállás. Három-négy nap Árpáddal végletesen beszélgetésben, egy este Pistáéknál. Árpád délnél inkább elvitte ebédelni egy kínaihoz, hogy ne zavarják őket. Soha sem felejtje, amikor barátja körbe mutatott: „Figyeld meg! Öt kínai kiszolgáló s hátul még tíz ember. Mind fiatal. Párizsban ezeröt-száz éttermük van. Kész hadsereg. Kinek a hadserege? S vedd hozzá, hogy az egész világban ott vannak, mint a hangyák. Ha ezeket egyszer mozgósítják...”

Aztán megint a hosszú ölelés. S a határon feldült papírbőrőndje tetejéről két quache-ét tolta fölé a mogorva vámos.

Addig járt, addig agítált, hogy a „Párizsi iskola” nagy kiállítására meghívta da Silvát és Árpádot is néhány képpel. Küldtek festményeket, de nem jöttek el, nyilván Marie-Hellennek nem volt kedve.

Két év múlva jutott ki egy egész hétre.

Ekkor bukkant fel a lakásban az olajos bőrű, kicsit tésttás képű, macskamozgású Manuel. Az első perctől ellenszenvesnek érezte, a tekintetét hamisnak. Ő is portugál, Vieira udvartartásához tartozott. Néha Manuel főzött. Fantasztikusan. Ő volt a szakács és a sofőr. Korábban nem is tudta, hogy van kocsijuk. Kellett a nagy fogadásokra és a vidéki házukhoz, ahol a nyarat töltötték.

Vidéki ház.

Pista elvitte egyszer magához. Kis házikót várt. Ócska utakon kanyarogtak ápolatlan, gazdag falukon át, végül a dombok között előbukkan néhány hatalmas szikla. Azon állt Pista „Tojása”. Hatalmas volt, szinte függött a levegőben, alig látható támaszok tartották a szikla tetején. Bejárták a furcsa lakást. Fölülről esett be a fény, a falak is hajlottak, ravarasz lépcsők húzódtak belül a furcsa, izgalmas terek és az eltolt szintek között. Ámuldozott, de hidegnek tűnt neki.

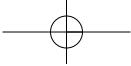
Pista egy ócska, sok helyen horpadt Peugeot 204-es kombival járt. A két hátsó ülést kiszedte, hogy szállíthassa az anyagot és a kész műveket. Gyönyörű szobrokat faragott, leginkább csiszolt. A kínai tusrajzai is megrendítették. A hihetetlen gond, aprólékos, amellyel a tömeget légiesítette. Atyaisten, mennyit dolgozhatott minden művén. Megérte.

Egy évtized múlva Pistának sikerült nagy, elegáns grafikai kiállítást szerveznie Budapesten, s egy másik galériában Árpád képeit is bemutatták.

Egy délután számára új férfi tűnt fel Árpádéknál. Magas, gondosan, már-már mesterként elegáns, válogatott, angolos ruhákat viselt, arca szabályos, szinte márványba vésett, haja éppen őszült. Halk mosollyal, büszkén viselte dús, kackiás bajuszát. Ahogy a tárgyalásokból kivette – mert minden papírokkal érkezett – ő lehetett a két életmű gondozója, ő vezette a katalógusokat, kezelte az anyagiakat. Biztosan komoly haszonnal. Hideg volt ez az ember. Marie-Helen kedvelte, Árpád pedig elviselte. Árpád csak Rosariót szerethette, akár ő, de nem volt szava a döntésekben.

Egyszer Pistának elmondta a műteremben: mennyire zsarnoknak érzi Vieirát a portugál leppéjével együtt. „Ó, ne hidd, mondta, Árpád sokat eltűr, ritkán szól, de erős. Halk, de nagyon erős.” Ő csak a hozzá való ragaszkodásában érezte az erejét. Elképzelte a szikrázó, lefoltott csörtéket, amiért a nagy, fekete asszony vegytisztá portugál közegébe betolakodott egy magyar. Tizenöt év alatt, Árpád miatt, kelletlenül két szerigráfiait tolta oda neki a nő.

Otthon addig kutatott, míg eljutott a nagy képzőművészeti kiadó ünnepelt szerkesztőjéhez. Csúf alak volt, viszolygott tőle. De ő valamit akart, nagyon akart. Félórányi győzködés után a torz orru kegyesen beleegyezett: írhat egy monografiát Árpádról. Kilecezer forint honoráriumot ajánlott neki. Sem útköltség nincs, sem hotelszámla. Nem értette a vonakodást. Hiszen Árpád zsidó származású magyar, többet is tehetnének érte hazai rokonai. Őt nem érdekelte a származása, akkor még nem volt szokás eszerint megítélni valakit. Az értelmiség nem gondolkozott ilyen kategóriákban. Az idős, zsidó származású művészek, tudósok különös gonddal, szeretettel foglalkoztak velük, fiatalabbakkal, megesztötték hatalmas tudásukat, megfejelve tágas nemzetközi ismereteikkel, nyelvtudásuk gyümölcséivel. A barátaik között is akadt számtalan zsidó származású magyar. Ők mind nagyon ragaszkodtak ehhez a megtisztelő fogalmazáshoz: zsidó származású magyar. Az ő nemzedékük így nőtt fel. Ezért soha nem lehettek antiszemitaik, hiszen az önmagukban őrzött tiszteletet és barátságokat gyalázta volna meg. Ötven év múltán ezen már nem lehet változtatni.

Aztán más idők jöttek, s az emberek elkezdtek másként viselkedni. Beáradt az országba egy új, pestises levegő, és összekeveredett az ott megülepedett másfél hagyatékkal. Ám ők soha sem engedték meg maguknak, hogy pár száz, pár ezer karvaly alak miatt tízezret bélyegezzenek meg.

Nem tudja, hogy ki kezdte, és miért.

Nagyon, nagyon boldog volt, hogy írhat Árpádról, hogy legalább így visszahozhatja szeretett hazájába. Tudta, mekkora örömmel ez Árpádnak, pedig franciául sok tucatnyi kötet, album jelent meg róla.

Egy német ösztöndíjra hajtott, abból megspórolhatja az útra valót. Két hónapig utazott, kutatott, csákányozta a kitörés útját a jó magyar művészkeknek, s végül megszerzett egy páratlan lehetőséget a fiataloknak. Először fiatal magyarok Nyugat-Németországban.

Az utolsó hétre utána jött Titi, együtt mentek a Ladával Párizsba. Pontosabban a vidéki kis házba. Végtelen hosszú falunév kinn, a prérin. minden francia értelmiségi kiköltözött valahová nyáron.

Vitték a gondosan előkészített ajándékokat. Megírta Árpádnak, hogy vegyen egy kis magnetofont, kell hozzá öt-hat hosszabb kazetta. Vitte magával a kidolgozott kérdés-sort, felkészült a tucatnyi albumból.

Végeérhetetlen kukorica földön kanyarogtak a poros dűlőn, amikor iszonyú ricsajjal előjük csapott egy fácánkakas, neki a hűtőrácsnak. Rémülten ugrott ki, csak be ne dögöljön az autó, de csak egy kis repedést lelt. Hatalmasan, ezernyi színben ott pompázott a gyönyörű, döglött madár. „Juhéé! – ordította, Titi, fácánnal érkezünk vendég-sége, mint egy angol lord!”

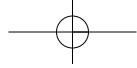
Behajtottak az apró faluba, kérdezősködtek, aztán megálltak egy hatalmas, tizenhetedik századi kúria előtt. Megölelte Árpádot, bemutatta Titit, az is kapott két bagószagú csókolás és elismerő, meleg pillantást. Szorongva vitte Marie-Helene elé. Újabb betolakodó a magyar maffiából, gondolja majd. A nagyasszony hűvös volt, és udvarias. Áadták az ajándékokat. Manuelnek a fácánra felvillant a szeme. Rosarió megdöbbent, s még barnábbra pirult, amikor megpusztilta. Megmutatták az oldalsó szárnyban a kertre néző szépszobájukat, kipakoltak.

Ebédre Manuel csodálatos Saltimbocca alla romanát varázsolta.

Titi feszenegett, hiszen egy szót sem tudott franciául.

Árpád tüntetően csak magyarul beszélt vele, néha Vieira kérdéseit is ő fordította.

Átültek kávészni a hatalmas dohányzóasztalhoz. Ekkor bámulta meg a teret. Az óriási nappali a kert felé nézett, a tető egy része a hatalmas, nyers fagerendáig nyílt. Elképesztően szép tér keletkezett a tizenhetedik század levegőjével. Oldalt kis zugok szobrokkal (Pistától kettő), a hófehér falon néhány saját kép, egy Braque-, egy Archipenko-, egy Kemény Zoltán-relief, Arp, Kolos-Vary, Duffy és még sok gyönyörű darab. Mivel itatták be a gerendákat és a deszkákat, töprenggett ő, a gyakorlott építkező, hiszen nyoma sincs rajtuk a festék mesterséges fényének. Mintha háromszáz éve így maradtak volna. A francia mesterei a rusztikus régiség megőrzésének. Itt is halkan, keményen ül körülöttük az ősi levegő. Egy korból, amikor a gyerekek nem feleseltek, a munkások, a parasztok és a csalédek tudták a helyüket. Kegyetlen világ. Ma senki sem tudja a helyét. Szörnyű világ.

„Mennyi időre van szükséged, Dani bácsi?” – nevetett rá Árpád.

„Úgy gondoltam, három délelőtt és délután.”

Manuel odahozta a kis magnetofont, mellé rakta a hat kazettát. Megrémült, hiszen ő még soha sem nyúlt ilyesmihez. Előszedte a jegyzeteit. Csend lett körülöttük. Kicsit beszélgettek az egymás nélkül eltöltött időről, aztán megkérte Árpádot: Manuel állítsa be neki a masinát, és tanítsa meg a kezelésére.

Egyedül maradtak, föllállította a mikrofont, benyomta a gombot.

Dolgoztak három napon át, néha átmentek Árpád öreg, szép műteremházába. Lassan, lassan bomlott ki előtte kedves barátja élete, ezer történet, amelyről a magyar művészettörténet semmit sem sejt, elhomályosuló nevek nyertek értelmet, kapcsolatok, mozgalmak bontakoztak ki.

Izgult és örült, a könyv tele lesz szenzációval. Ezt nem akarták?

Árpád lassan fáradni kezdett, hiszen sok évtizede nem beszélt ennyit magyarul. Kereste a szavakat, elakadt, olykor franciara fordították a szót. Mégsem adta fel. Erővel töltötte el együttlétük öröme.

Aztán a harmadik napon, a hatodik kazetta felénél nagyon sóhajtottak és hátradőltek. Boldogok voltak és elnyúzottak. Ó büszke meg szomorú egyszerre, mert páratlan kincével másnap indulhat hazafelé. Megint évek Árpád nélkül.

Otthon elrendezte minden sürgős dolgát, végre leült az íróasztalához, és benyomta a lejátszó gombot. Semmi. Valami susogás. A végletekig föltekerte a hangerőt. Érthetetlen susogás. Sorba kapkodta a tekerceket, próbálta. Susogás mindegyiken.

Majd beledöglött. Nem sikerül megmenteni közös hazájuknak Árpádot.

Kísérletezett technikusokkal, fizetett gépírónőt, de csak százoldalnyi, kihagyásokkal teli, értelmetlen kéziratot kapott.

Vége. S mielőtt újra kiügyeskedhetne volna magát Párizsba, Árpád meghalt. Vieira pedig nyilván látni sem akarja őt.

Utolsó levelében azt írta, hogy a párizsi nagykövetség a legolcsóbb táviratban kondoleált röviden, a kulturális intézettől senki nem jött el a temetésre. Ezzel Magyarország eljátszotta a szerepét, elvesztette a jogát Árpádra. Vegye tudomásul, hogy Árpád mostantól portugál.

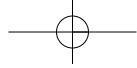
Évtized múltán, amikor Vieira is meghalt, Portugália múzeumot épített kettőjüknek.

Újabb évtized múltán onnan keresték meg levélben, hogy ő az utolsó reményük, tud-e valamit Árpád gyermek- és ifjúkoráról. A töredézett kézirat nem válaszolt semmit.

Egy buldog dühével verte ki a kelletlen szerkesztőből, hogy monografiát írhasson Pistáról. Kölcsön kért egy kis magnetofont, megtanulta kezelní. A saját pénzéből ment ki Párizsba, faggatta Pistát négy napon át. Mégis megszületett a puha fedelű, szép könyv. Pista nem engedte magyarnak nevezni magát, maradt Etienne. A románok már a második hatalmas albumot jelentették meg róla, s Brancusi mellett a század második nagy román szobrászaként tartják számon.

Pista mesélte el, hogy Manuel buzi volt, még Marie-Helene életében meglépett, éttermet nyitott. Igen megtollasodott.

Csend.

Nagyokat nyel.

Ég a gégéje, nyelve nagyon lassan puhul fel az éjjeli kiszáradás után.

A valaha igen szép, Madonna-szemű, idős főorvosnő másfél éven át húzgálta ki tövig a nyelvét, vizsgálta s megállapította, amit ő is tudott: baj van a hámszövettel, gyenge a nyálképzése. Egyszer felírt neki műnyálat, mást nem. Aztán barátságosan ráripakodott: „Menjen, és akkor kerüljön a szemem elé, ha leszokott a dohányzásról! Így gégerákot kap!”

Elbúcsúzott, és nem ment vissza többé.

Vár, és szívja az öt cigarettaját. Rászokott, hogy a bagó után kétszer kiöblítse a száját (hátha kevesebb nikotin szívódik fel), s lenyel öt-hat korty vizet, hogy lemossa a gégéjét.

Nikotin? Amellett éltek száz évet az öregek. Ezekben a cigarettaiban van már drog, kátrány, szárféle szintetikus ízesítő s ravasz anyag, amely erősíti a függőséget. minden áron eladni, minden áron megtartani a fogyasztót. Amíg él. Aztán jönnek a következő nemzedékek. S ha a civilizált területen elfogy a lakosság, ott vannak az indiaiak, a kínaiak, egyre fizetőképesebbek. A ma fontos meg a következő néhány év. Veszeséginket bekalkuláltuk a hadjáratba.

Volt valaha ennél kegyetlenebb, cinikusabb önzés? A francia forradalom? A Népszövetség? Az Európai Unió? Ki tudja.

A gégéje minden esetre jó tartalék, ha összeomlik oktalanul hetye függetlensége. Vigyázni kell rá, jól karban tartani a betegséget. Az sem lesz leányálam halálnak. Kicsit megcsavarja a félelem, de nem igazán. Furcsállja a viszonylagos nyugalmat, amikor a vég előtti szenvedésekre gondol. Nem baj, papi, majd be leszel te szarva ott és akkor. Majd kiver a frász, fojtogat a félelem, nyuszítesz. Jó, de nem túl sokáig, ez a fontos.

Árpád biztosan olyan halkan, szelíden halt meg, ahogy élt. Szorítja a torkát. Mi szorítja? Nem a halála, hiszen Árpád nem halt meg. Itt van körülötte, megérinthatné, nézi, és ő visszanéz rá. Akár az édesapja. Nem, ők nem haltak meg. Az a nagy, a rettenetes baj, hogy nem kérdezhet tőlük semmit, mert nem tudnak válaszolni. Ha szeretne elmesélni bármit, kevéske öröömét, ők jutnak eszébe, azonnal megjelennek előtte, de nem hallják meg, amit mond. Így soha nem örülhet, hogy elmondta nekik.

Nem is kérdezhet. Néha annyira kíváncsi apja gyermekkorára: hogy élt az árvák kollegiumában, miként emlékszik lassan elpusztuló testvéreire, hogyan szerette őket, mit játszott velük. Mesélhetne a rokonokról, benépesíthetné kicsit az ő egyre szűkülfő világát. Ott lebeg körülötte, mosolyog rá, de nem tud beszélni.

Lassan senkit sem kérdezhet meg a felmenőkről: milyenek voltak, kinek ki volt a testvére, férje, dédanya, ükapja. Nem, senkit, többé egyszerűen senkit sem kérdezhet meg.

Ő már nem élt több nemzedékes családban, ahol esténként elmesélték a családtagok történetét, apró-csapró ügyeit, megelevenítették őket, beleégett az emlékezetükbe. Lassan elmentek az emberek, de az emlékek tovább kísértek minden utódot. Neki nem mesélhettek eleget a nagyszülők. Ötéves volt, amikor fekete ruhás, simogató nagymamája meghalt. Még mindig kapaszkodik meséi foszló töredékeibe.